

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 15.7.2008
KOM(2008)468 lõplik

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE,
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

**TEADUSUURINGUTE ÜHINE KAVANDAMINE:
Koostöö ühiste probleemide tõhusamaks lahendamiseks
{SEK(2008) 2281}
{SEK(2008) 2282}**

(komisjoni esitatud)

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE,
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

**TEADUSUURINGUTE ÜHINE KAVANDAMINE:
Koostöö ühiste probleemide tõhusamaks lahendamiseks**

Sissejuhatus

Teadustöösse tehtavate investeeringutega tagame parema tuleviku endile ja tulevastele põlvkondadele. Euroopa ei pea mitte ainult investeerima teadustöösse, vaid seda tuleb teha tulemuslikumalt, kui soovitakse saavutada väljakuulutatud eesmärgid: tasakaalustatud ja säästev areng, kus majanduskasv ja konkurents ühendatakse elukvaliteedi ja ümbritseva keskkonna kvaliteedi kõrge tasemega ning millega tagatakse ELi tõhus toimimine kõikide liikmesriikide elanike huvides.

Seda vajadust tunnistati ka Lissaboni strateegias, mille kõige pakilisemaks eesmärgiks on seatud üleminek teadmistepõhisesse ühiskonda – kus raskuskeskmes on teadus, tehnoloogia ja innovatsioon – ning millega kutsutakse üles teadustöösse rohkem ja paremini investeerima. Euroopa peab jõupingutusi suurendama, kui soovitakse edu saavutada. Eelkõige tuleb olla valmis julgelt ja innovaatseliselt mõtlema selle üle, kuidas teadustööd organiseerida.

Käesolevas teatises esitatakse uus ambitsioonikas lähenemisviis selle kohta, kuidas ELi liikmesriikide piiratud vahendeid tõhustatud koostöö kaudu teadus- ja arendustegevuseks paremini kasutada. Uue kavandatud algatuse, täpsemalt ühise programmitöö puhul on tegemist muutusega Euroopa teaduskoostöös. Ühine programmitöö on vabatahtlik protsess, millega on võimalik elustada liikmesriikidevahelist partnerlust selgete põhimõtete ning läbipaistva ja kõrgetasemelise juhtimise abil. Uurimisprogrammide arendajate ja juhtide vahelise koostöö edendamiseks püütakse tõhustada liikmesriikides strateegilistes valdkondades tehtavate teadusuuringute riiklikku rahastamist ja suurendada selle mõju. Ühine programmitöö on eelkõige suunatud avalikele uurimisprogrammidele, mis tähendab koostööd avalikus sektoris. Seega erineb see oma olemuselt avaliku ja erasektori vahelisest koostööst, mida tehakse näiteks ühiste tehnoloogiaalgatuste¹ raames. Sellegipoolest tuleks tööstusharu ja muude sidusrühmade seisukohad ühise programmitöö konkreetsete algatuste kohta ära kuulata ning nad peaksid osalema kõnealuste algatuste rakendamises. Nemad saavad samuti olulist kasu ühisest programmitööst.

Ühine programmitöö muutub Euroopa teadusmaastikul tõenäoliselt vähemalt sama oluliseks vahendiks kui raamprogrammid ning tõenäoliselt muudab see eurooplaste arusaama teadustööst. Sellise lähenemisviisi kavandamise puhul on tegemist komisjoni selge vastusega Euroopa Ülemkogu, nõukogu ja Euroopa Parlamendi viimaste aastate korduvatele üleskutsetele edendada ja parandada ühist programmitööd². Samuti on see vastuseks sidusrühmade nõudmisele luua vabatahtlik „alt üles“ lähenemisviis, mida strateegiliselt

¹ Selgituseks: info- ja sidetehnoloogia valdkonnas rakendatavate ühiste tehnoloogiaalgatuste (ENIAC ja ARTEMIS vastavalt nanoelektronika ja manussüsteemide valdkonnas) puhul ühendatakse tööstusharu, ühenduse ja riiklikud vahendid.

² Vt käesolevale ettepanekule lisatud mõju hindamise aruanne.

juhitakse Euroopa tasandil, ning reageering sidusrühmade vastuseisule seoses kõiki olukordi ühetaoliselt käsitleva meetodiga.

Selles suhtes on Euroopa energiatehnoloogia strateegilise kava (SET-kava)³ näol tegemist Euroopa põhiliste ühiskondlike probleemide lahendusi koondava katseprojektiga. SET-kava kui Euroopa energiapoliitika ja kliimamuutuste vastu võitlemise poliitika olulise alustala eesmärk on ühtsete meetmepakettide, sealhulgas ühise programmitöö kaudu kiirendada vähe süsinikdioksiidi eraldavate tehnoloogiate väljatöötamist ja kasutuselevõttu.

Käesolev teatis on üks viiest algatusest, mida komisjon on 2008. aastal kavandanud jätkuna rohelisele raamatule „Euroopa teadusruum: uued perspektiivid”⁴. Eelkõige on see seotud uurimisprogrammide ja prioriteetide optimeerimisega ning arvestades tõkete kõrvaldamist teadmiste vabalt liikumiselt, on tegemist edasiminekuuga nn viienda vabaduse loomisel.

1. VAJADUS UUE LÄHENEMISVIISI JÄRELE LIIKMESRIIKIDEVAHELISES TEADUSKOOSTÖÖS

*Teadus ja tehnoloogia peavad aitama kaasa Euroopa oluliste ühiskondlike probleemide lahendamisele*⁵

Euroopa reageeringust mitmele olulisele ühiskondlikule probleemile sõltub tema tulevik lähikümnenditel. Kõnealuste probleemide hulka kuuluvad Euroopa heaolu jätkusuutlikkus ülemaailmses tihenevas konkurentsivõimelises, vananeva elanikkonna vajaduste rahuldamine, sissereändeprobleemide lahendamine, säästva arengu soodustamine eelkõige kliimamuutustega seoses, energiavarustuse tagamine, keskkonna- ja inimeste tervise kaitse, toidu kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamine ning elanike turvalisuse tagamine.

Samal ajal eeldavad Euroopa elanikud üha enam, et kõnealustele probleemidele leitakse lahendused teaduse ja tehnoloogia abil.

Meie partnerid väljaspool Euroopat – s.o tavapärased turud (USA, Jaapan) ja kujunemisjärgus turud (Hiina, India jne) – on mõistnud küsimuse olulisust. Nad käivitavad ulatuslikke teadusuuringute sihtprogramme ja teevad omavahel koostööd. EL ja tema liikmesriigid peavad kõnealuste probleemidega tegelema jõulisemalt, kooskõlastatumalt ja ühtsemalt, vajaduse korral koostöös rahvusvaheliste partneritega.

Praegu investeerib EL teadustöösse ikka veel vähem kui tema põhipartnerid ning kulutused teadus- ja arendustegevusele nii avalikus kui ka erasektoris on viimase kümnendi jooksul üldjoontes samaks jäänud. Kui Euroopa ei ole võimeline kulutusi kiiresti ja oluliselt suurendama, tuleb leida uusi ja innovatiivsemaid võimalusi, kuidas teadus- ja

³ KOM(2007) 723, 22.11.2007.

⁴ Lisaks käesolevale teatisele on komisjon sel aastal vastu võtnud järgmised dokumendid:
– soovitus intellektuaalomandi haldamise kohta teadmussiirde käigus ning ülikoolide ja muude riiklike teadusorganisatsioonide tegevusjuhised, KOM(2008)1329, 10.4.2008;
– teatis „Paremad tööalased võimalused ja rohkem liikuvust: Euroopa partnerlus teadlaste jaoks“, KOM(2008)317, 23.5.2008;
– lisaks valmistatakse ette nõukogu määrust ühenduse teadustöö infrastruktuuri käsitleva õigusliku raamistiku kohta ja teatist rahvusvahelist teadus- ja tehnoloogiakoostööd käsitleva Euroopa strateegilise raamistiku kohta.

⁵ Kõnealuste probleemide all mõeldakse majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleeme.

arendustegevuse nappe vahendeid tõhusamalt ja tulemuslikumalt kasutada. Teadus- ja arendustegevuseks ette nähtud riiklikest vahenditest saadava ühiskondliku tulu ja kasu suurendamiseks peaks Euroopa ka tugevdama oma suutlikkust muuta teadusuuringute tulemused ühiskondlikuks ja majanduslikuks kasuks eelkõige selle kaudu, et tagatakse Euroopa tööstuse innovatsioonialane võimekus ning nõudlus innovatiivsete lahenduste järele⁶.

Teadusuuringute killustatuse tõttu saamata jäänud kasu

Liikmesriigid ja ühendus on viimastel aastatel käivitanud mitmeid algatusi, et suurendada riiklikult rahastatavate teadusuuringute mõju ja tõhusust. Sellegipoolest ei ole piisavalt käsitletud teadus- ja arendustegevuse optimaalsest väiksema rahastamise üht kõige ilmsemat põhjust, s.o liikmesriikides riiklikult rahastatavate teadus- ja arendustegevuse programmide vahelise koostöö ja kooskõlastatuse puudumist. Sidusrühmad on juba ammu mõistnud, et see on ELi teadus- ja arendustegevuse nõrk külge. Ent hoolimata viimastel aastatel tehtud jõupingutustest kõnealust probleemi lahendada, on ELi teadusmaastik ikkagi väga killustunud.

Praegu kavandatakse, rahastatakse, kontrollitakse ja hinnatakse liikmesriigi tasandil 85 % avaliku sektori teadus- ja arendustegevusest ning riikidevahelist sellekohane koostöö ja kooskõlastatus on liiga väike. Vähem kui 6 % kõikidest teadus- ja arendustegevusse suunatud investeeringutest ja üksnes 15 % ELis riiklikult rahastatavast tsiviilotstarbelisest teadus- ja arendustegevusest (milles valitsustevaheliste organisatsioonide ja kavade osakaal on 10 % ja raamprogrammi osakaal 5 %) rahastatakse piiriülese koostöö raames.

Küsimus ei ole selles, et kõik teadusuuringud tuleks kavandada ühiselt ja et üksnes liikmesriigi tasandil tehtav programmitöö tuleks lõpetada. Liikmesriigi tasandil tehtaval programmitööl on oma koht Euroopa teadusmaastikul, eriti juhul, kui käsitletakse liikmesriigi vajadusi ja prioriteete ning kui ELi tasandil tehtaval koostööl ei ole sisu ega haarde seisukohast märkimisväärseid eeliseid.

Pigem on küsimus selles, et kogu ELi või sellest suure osa jaoks strateegiliselt olulistes valdkondades avaliku sektori teadusuuringuid killustatult kavandades saadakse optimaalsest väiksemat kasu ning see läheb ELi jaoks iga päev kalliks maksuma ja takistab ühiskondlike eesmärkide saavutamist.

- Liikmesriikide uurimisprogrammid võivad üleeuroopalisest vaatenurgast üksteist tarbetult dubleerida ning neil võib puududa vajalik haare ja sügavus.
- Liikmesriikide menetluste paljusus muudab piiriüleised programmid keerukamaks ja raskendab rahvusvahelisele turule orienteeritud teadlastel juurdepääsu teiste riikide rahastajatele.
- Programmitöölase piiriülese koostöö puudumine raskendab ühiste probleemide ühist lahendamist ning üle Euroopa laiali olevate andmete ja oskusteabe kokku koondamist, samuti takistab see teadlaste piiriülest liikumist ja koolitust ning aeglustab teadustöö tulemuste rahvusvahelist levitamist.

⁶ „Innovatiivse Euroopa loomine“, ekspertrühm E. Aho juhtimisel, Euroopa Komisjon, jaanuar 2006.

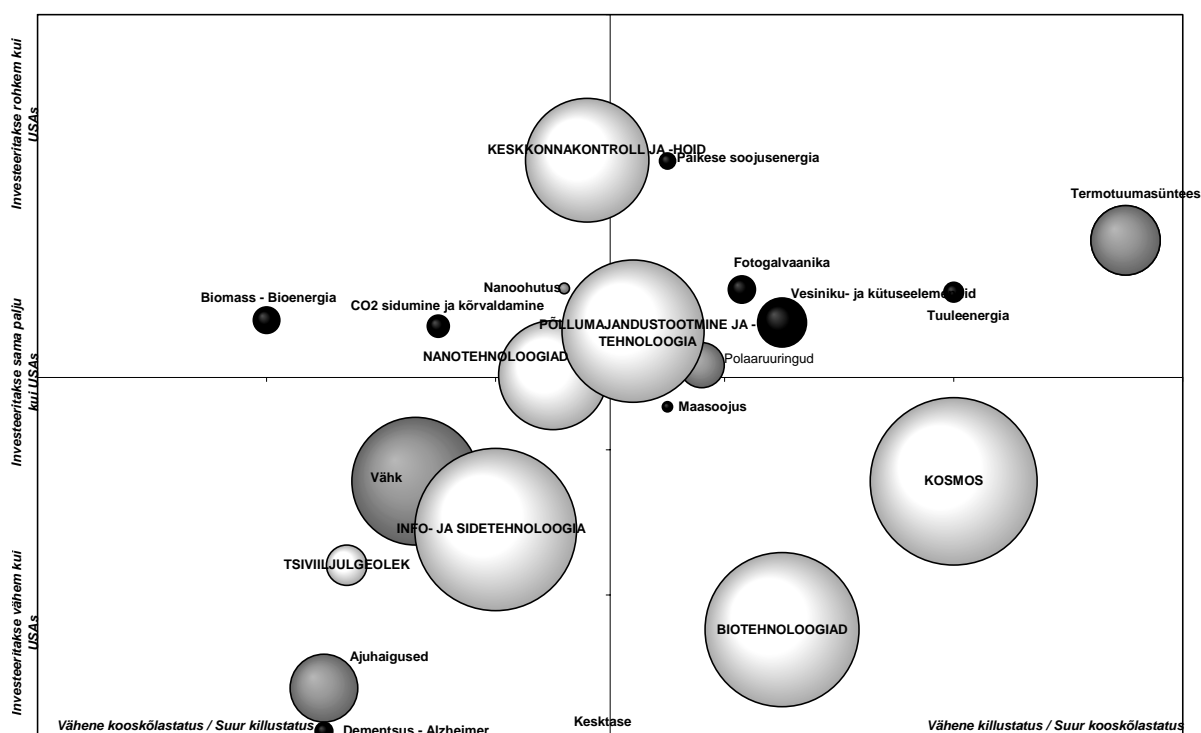
- Samuti takistab see oluliselt ka strateegilise uurimiskava loomist ja poliitika horisontaalset kooskõlastamist Euroopa tasandil.

Lahter 1: Avaliku sektori killustatud teadusuuringud Euroopa teadusruumis

Teaduse ja tehnika valdkonnad erinevad üksteisest äärmiselt palju näiteks teadus- ja arendustegevusse investeeritud summade poolest, praeguse kooskõlastatuse/killustatuse taseme ja tulemuslikkuse poolest, kusjuures kõnealuste näitajate vahel puudub ühene ja otsene seos. Allpool esitatud graafik annab ülevaate riikliku rahastamise ulatusest, hinnangu kooskõlastatuse/killustatuse taseme kohta Euroopa tasandil ning võrdluse riikliku rahastamise määra kohta Euroopa ja USA teatavates teaduse ja tehnika valdkondades.

Graafik ei ole kõikehõlmav, kuid see iseloomustab hästi asjaolu, et teaduse ja tehnika valdkond on ainulaadne ning et ühise programmitöö puhul on vaja valdkonna vajadustele kohandatud lähenemisviisi, mille väljatöötamisel tuleks tugineda tõendusmaterjalile ja lähtuda tuleks vastavat teadus- ja tehnikavaldkonda käsitleva üksikasjaliku teabe strateegilisest analüüsist.

See nõuab liikmesriikide täielikku kaasamist.

X-telg: Sellega hinnatakse liikmesriikide uurimisprogrammide ja nende rahastamise kooskõlastatust ja institutsioonilist killustatust, kusjuures aluseks võetakse teadusväljaannetes, strateegilistes aruannetes jm esitatud kvalitatiivseid hinnanguid.

Y-telg: Siin esitatakse Euroopas (liikmesriikide + komisjoni poolt) teadus- ja arendustegevusse tehtavate riiklike investeeringute ja USA vastavate investeeringute logaritmiline suhe.

Sõõri suurus: Suurus on otseselt vastavuses Euroopa (liikmesriigid + komisjon) riikliku rahastamise määraga, kusjuures aluseks on võetud andmebaas New Cronos (nt BBAORD), USA valitsuse andmed ning teadusväljaanded.

Ideaalolukorras oleksid teatavad uurimisvaldkonnad pidanud olema veelgi väiksemateks osadeks jagatud. Näiteks biotehnoloogiat hõlmav sõõr oleks pidanud olema jagatud tervist, tööstust ja keskkonda ning taimi, loomi ja toitu hõlmavateks sõõrideks. Võrreldavate andmete puudumise tõttu ei ole see alati võimalik.

Vajadus uue lähenemisviisi järele

Olukorra parandamiseks peab Euroopa tuginema edusammudele piiriülestes teadusuuringutes, kuid samas tuleb tunnistada olemasolevate lähenemisviiside piiranguid ja püüda neid kõrvaldada.

Mõned Euroopa teaduse suurimad edusammud on seotud teadus- ja arendustegevuse piiriülese riikliku rahastamisega. Viimase 50 aasta jooksul on tekkinud mitmeid erinevaid valitsustevahelisi teadusorganisatsioone, näiteks Euroopa Tuumauuringute Organisatsioon (CERN), Euroopa Molekulaarbioloogia Laboratoorium (EMBL) ja Euroopa Kosmoseagentuur (ESA). 1970. ja 1980. aastatel käivitati sellised valitsustevahelised kavad nagu COST ja EUREKA ning alustati tööd teadusuuringute raamprogrammiga. Liikmesriikidevaheliste kahepoolsete kokkulepete arv on mitmekordistunud. Samuti on komisjon alates 2005. aastast võtnud kasutusele mõned paljutöotavad kooskõlastamis- ja koostöövahendid, näiteks ERA-NET-süsteemi ja asutamislepingu artikli 169 kohased algatused⁷.

Selliste ühenduse algatuste mõju oleks võinud olla suurem, kui need oleksid olnud strateegiliselt paremini määratletud, kui liikmesriigid oleksid end sidunud kõrgemal poliitilisel tasandil, kui liikmesriikide teadusuuringute süsteemid oleksid läbipaistvamad ja kui vahendid ei oleks nii jäigad. Algatuste ja kogu seitsmenda raamprogrammi kohaldamisala laiendamisel ei ole mõtet, kui ei tegelda liikmesriikidevahelise strateegilise programmitöö puudumisega. Liikmesriikidevaheliste kahepoolsete kokkulepete ning valitsustevaheliste teadusorganisatsioonide ja -kavade mõju on piiratud. Kuigi tänu avatud koordineerimisele on olnud võimalik ideid tulemuslikult vahetada, ei ole suudetud luua konkreetseid liikmesriikide teaduspoliitika kooskõlastamise algatusi ega strateegiliselt tähtsaid valdkondi käsitlevat ühist tegevuskava.

Programmitöö-alase kooskõlastamise ja koostöö edendamist käsitlevatest ühenduse viimase aja algatustest saadud kogemustest on võimalik õppida ja nendele kogemustele tuginedes on võimalik ühises programmitöös edu saavutada.

Praegu on ainukordne võimalus astuda suur samm edasi üleeuroopalises teaduskoostöös ja see võiks olla sama oluline kui rammprogrammide loomine. Komisjon püüab käesoleva teatise abil hõlbustada lahenduse leidmist, lähenedes küsimusele strateegiliselt ja struktuurselt.

⁷

Seoses sellega tehakse Euroopa mere- ja merendusuringute strateegiat käsitlevas komisjoni kavandatavas teatises ettepanek sellise strateegilisema lähenemisviisi kohta, mille kohaldamisala oleks laiem mereuuringutega seotud mitmete ERA-NET-meetmete praegusest kooskõlastamisest ja millega luuakse konkreetseid ühise programmitöö võimalused.

Lahter 2: Vananevat ühiskonda käsitlev ühine programmitöö

Üks kõige murettekitavamaid märke vananevast ühiskonnast on tõenäoliselt Alzheimeri tõve ja muude dementsusvormide esinemissageduse suurenemine. Alzheimeri tõbi on degeneratiivne haigus, mis aeglaselt ja järk-järgult hävitab ajurakke ning kahjustab mälu, mõtlemist, otsustusvõimet ja isiksuseomadusi. Pikema aja jooksul tekivad sageli ka sellised lisaprobleemid nagu teadvuse ähmastumine, kõnehäired, äkilised tujumuutused ning aja- ja ruumitaju kadumine. Umbes üks inimene 20st üle 65aastasest inimesest kannatab dementsuse käes. Kokku kannatab Euroopas dementsuse käes ligikaudu 5,5 miljonit inimest (millest 50–70 % moodustavad Alzheimeri tõbe põdevad inimesed), kusjuures arvatakse, et 2040. aastaks suureneb see näitaja üle 60aastaste inimeste puhul 10,7 miljonini. Dementsusega seotud tervishoiukulud ületavad juba praegu ELis 80 miljardit eurot. Seni ei ole Alzheimeri tõvele leitud ennetavat ega parandavat ravi. Samas on konkreetselt Alzheimeri tõvega seotud teadusuuringutele Euroopas eraldatav riiklik toetus minimaalne võrreldes sellekohase toetusega USAs. Lisaks puudub Euroopas oluline institutsiooniline jõud, kes tegeleks Alzheimeri tõbe käsitlevate teadusuuringutega. Vahendid on jaotunud mitmete erisuguste rahastamisasutuste vahel ELi 27 liikmesriigis. Sellest tuleneb oht, et ELi tasandil raisatakse vahendeid teadusuuringute topeltrahastamisele. Selline ühine probleem nõuab Euroopalt ühiseid jõupingutusi ühise lahenduse väljatöötamiseks. USAs on Alzheimeri tõvega seotud teadusuuringute juhtivad edendajad riiklik tervishoiuinstituut (National Institute of Health) ja elanikkonna vananemist käsitlev riiklik instituut (National Institute on Aging). Küsimus seisneb selles, kuidas lahendab Euroopa kõnealuse olulise ühiskondliku probleemi?

2. ÜHINE PROGRAMMITÖÖ – KOOSTÖÖ ÜHISTE PROBLEEMIDE TÕHUSAMAKS LAHENDAMISEKS

Ühine programmitöö: mõiste

Ühine programmitöö hõlmab liikmesriike, kes vabatahtlikult ja muutuvast koosseisus osalevad selliste strateegiliste uurimiskavade määratlemises, väljatöötamises ja rakendamises, mille puhul lähtutakse oluliste ühiskondlike probleemide lahendamise seotud ühisest tulevikuperspektiivist. See võib hõlmata strateegilist koostööd olemasolevate riiklike programmide vahel või täiesti uute programmide ühist kavandamist ja kasutuselevõttu. Mõlemal juhul on tegemist vahendite koondamisega, kõige asjakohasema(te) vahendi(te) valimise või väljatöötamisega, rakendamisega ning edusammude ühise järelevalve ja hindamisega. Eesmärk on suurendada ja tõhustada liikmesriikides riiklikult rahastatavate uurimisprogrammidega seotud piiriülest koostööd, kooskõlastatust ja integreeritust teatavates strateegilistes valdkondades ning aidata sellega Euroopal tõhustada teadusuuringute riiklikku rahastamist, et olulisi ühiskondlikke probleeme paremini lahendada.

Ühine programmitöö: ambitsioonikas eesmärk muuta struktuuri

- Ühine programmitöö on seotud Euroopa teadusmaastiku struktuuri muutmisega. Tegemist on kõikehõlmava, pikaajalise ja strateegilise protsessiga, mille eesmärk on suurendada Euroopa suutlikkust seista vastu olulistele majanduslikele ja ühiskondlikele probleemidele, mille lahendamine sõltub suurel määral teadusuuringutest. Ühine programmitöö tähendab ühiste tulevikuperspektiivide ja strateegiliste uurimiskavade määratlemist, nende kõige asjakohasemat rakendamist ja konkreetse ühiskondliku mõju saavutamist. Sellega määratakse kindlaks selged ja realistlikud sihid ja tulemid, mille abil püütakse saavutada oluline läbimurre ühise programmitööga hõlmatud valdkondades.
- Ühise programmitöö puhul ei ole tegemist pelgalt uue loosungiga, mille alla lihtsalt koondatakse ühe ja sama teemaga tegelevad olemasolevad riiklikud uurimisprogrammid, ega nende nõrga kooskõlastamise ja ühtlustamisega. Samuti ei tähenda ühine programmitöö seda, et tööjõud jagatakse rangelt riikide vahel teadustegevuseks konkreetsetes valdkonnas või et liikmesriikide teaduseelarve kantakse üle Brüsselisse. Ühise programmitöö eesmärk on struktuurne mõjutamine, et suurendada teadusuuringute riikliku rahastamise tõhusust ja mõju.
- Sidusrühmad peaksid siiski olema teadlikud sellest, mida ühine programmitöö hõlmab. Ühise programmitöö kõige ambitsioonika eesmärgi kohaselt peavad liikmesriigid olema valmis asuma määratlema ja rakendama teadusuuringute ühiseid tegevuskavasid ning nendega seonduvat mitmeaastast ja ühiselt kokkulepitut tegevust (kavandamine, käivitamine, hindamine), samuti rahastamisvahendeid.

... pragmaatilise ja paindliku lähenemisviisiga

- Ühine programmitöö eeldab liikmesriikidelt uut moodi suhtumist. Eelkõige peavad liikmesriigid võtma konkreetseid kohustusi ja meetmeid ning uuesti läbi mõtlema ja ümber korraldama riiklike uurimisprogrammide määratlemise ja rakendamise ning pöörama tähelepanu ühistele eesmärkidele.

- Seepärast peab ühine programmitöö olema muutuva koosseisu ja avaliku juurdepääsuga vabatahtlik protsess. Ühte konkreetsesse algatusse ei pea olema kaasatud kõik liikmesriigid, ent partnerid peavad omavahel olema suutelised tagama vahendite vajaliku kriitilise massi.
- Seepärast on oluline ühises programmitöös kasutada realistlikku ja paindlikku lähenemisviisi ning järkjärgulist protsessi (vt 3. peatükk), et võimalikult palju suurendada selle struktuurset ja ühiskondlikku mõju.
- Ühine programmitöö ei hõlma ühendusepoolset *a priori* rahastamist. Kõigepealt peavad liikmesriigid määratlema ühised strateegiad ja koondama kokku oma vahendid. Samal ajal ei välista see ka ühendusepoolse täiendava rahastamise võimalust, mis sõltub asjaomaste algatuste lisandväärtusest, üleeuroopalisest mõõtmest ja võimalikust struktuursetest mõjust.

Ühisest programmitööst saadav kasu

Ühisest programmitööst saavad kasu liikmesriigid, Euroopa uurimisprogrammide juhid, teadlased ja ettevõtjad.

- Tänu ühisele programmitööle on lihtsam ühiseid probleeme koos lahendada, ühiseid lahendusi välja töötada ja rahvusvahelistel foorumitel ühiseid seisukohti esindada.
- Tänu sellele on võimalik ületada sellised turulepääsutõkked nagu suured alustus- ja tegevuskulud teatavates teaduse ja tehnika valdkondades.
- Ühise programmitööga on võimalik optimeerida uurimisprogrammide kohaldamisala kogu Euroopas, hoiduda kulukast üleeuroopalisest programmide dubleerimisest ja muuta programmid sisukamaks.
- Ühise programmitööga tõstetakse teaduse tippaset tänu ühiselt rahastatavatele ühisprojektidele ja vastastikustele eksperdihinnangutele, tänu millele suureneb konkurents rahastamises ja paraneb teadusprojektide kvaliteet.
- Piiriüleseid projekte käsitleva koostöö toetamisega lihtsustab ühine programmitöö mitmes eri riigis ja kogu Euroopas laiali olevate andmete ja oskusteabe kokku koondamist, võimaldab uurimistulemusi kiiresti levitada, parandab inimeste piiriülest liikumist ja koolitust ning suurendab avaliku sektori teadusuuringutesse investeeritavate eurode teaduslikku, tehnoloogilist ja innovatiivset mõju.
- See aitab tugevdada kooskõlastatust teiste seonduvate poliitikavaldkondadega, kuna programm on paremini nähtav, samuti vähendab see programmi juhtimise kulusid, võimaldab õppida teiste riikide tavadest ning parandab avaliku sektori uurimisprogrammide vastutavust ja läbipaistvust.

Eespool loetletud teguritest saavad eelkõige kasu ka need piirkonnad ja riigid, kes teadusuuringutesse tehtavate investeeringute ja teadustöö tulemuslikkuse osas püüavad teistele riikidele järele jõuda. Tänu ühisest programmitööst ning selle struktuursetest mõjust tulenevale olulisele teadus- ja tehnikaalasele kasule võivad Euroopa elanikud suuremast majanduskasvust, konkurentsivõimest ja tööhõivest ning sotsiaal- ja keskkonnaprobleemide kiiremast lahendamisest.

Kõnealuste kasutegurite täpsustamiseks tuuakse näide selle kohta, missugune võiks olla ühisest programmitööst saadav kasu vananeva ühiskonnaga seotud probleemide lahendamisel (vt lahter 2). Näide on üksnes illustratiivne ja hüpoteetiline ning selle ainus eesmärk on konkretiseerida ja selgitada ühise programmitöö kui strateegilistes valdkondades tehtava piiriülese programmidealase koostöö võimalikku jõudu ja mõju. Üksikasjalikum analüüs ühise programmitöö potentsiaali kohta muude ühiskondlike probleemide lahendamisel ja muudes tehnoloogiavaldkondades on esitatud komisjoni talituste töödokumendis, mis on lisatud käesolevale teatisele.

3. ÜHISE PROGRAMMITÖÖ RAKENDAMINE

Käesolevas teatises teeb komisjon ettepaneku pragmaatilise meetodika kohta ühise programmitöö saavutamiseks teatavates kokkulepitud valdkondades. Kõnealuste konkreetsete valdkondade kindlaksmääramist kirjeldatakse järgmises peatükis. Käesolevas peatükis esitatakse ühise programmitöö rakendamiseks vajalik meetodika. See põhineb Euroopa tehnoloogiaplatvormide kogemustel, mida on kohandatud avaliku sektori uurimisprogrammidele. See hõlmab eri etappe vastavalt uurimisprogrammide kestusele, täpsemalt alates programmi määratlemisest selle rakendamiseni ning seejärel kuni programmi järelevalve ja hindamiseni välja.

Eristada võib kolme etappi.

1. Kokkulepitud valdkonda käsitleva ühise tulevikuperspektiivi väljatöötamine. Tulevikuperspektiiviga tuleks kehtestada pikaajaline eesmärk (pikaajalised eesmärgid), mille määratlevad kõnealuses valdkonnas autoriteetsed eksperdid ja mis kinnitatakse poliitilisel tasandil. Tulevikuperspektiiv töötatakse välja usutavate tõendite (võimaluse korral sisaldavad (ühiseid) tuleviku-uuringuid) alusel ning sidusrühmadega, eelkõige teadus- ja tööstusringkondades laialdaselt (avalikult) konsulteerides Samas võiks tulevikuperspektiivi kujundamisel tugineda ka olemasolevate programmide ja võimekuse (ühisele) eelnevale hindamisele.

2. Pärast tulevikuperspektiivi kujundamist tuleks see muuta strateegiliseks uurimiskavaks, mis sisaldab konkreetseid, mõõdetavaid, saavutatavaid, realistlikke ja ajapõhiseid eesmärke (nn SMART-eesmärke). Strateegilise uurimiskavaga tuleks tulevikuperspektiiv muuta teostatavaks ja selle eesmärkide täitmine tuleks ühendada Euroopas olemas oleva pädevuse või uue kujundatava pädevusega. Oluline on teada Euroopas (ja väljaspool seda) olemas olevaid programme ja pädevust.

3. Strateegilise uurimiskava rakendamine. Kõik osalevad avalik-õiguslikud asutused suunavad oma programmid ja rahastamise sellele, et järjekindlalt aidata kaasa strateegilise uurimiskava rakendamisele. Ühise programmitöö iga üksiku algatuse puhul tuleks vaagida ja rakendada kõiki riiklikult rahastatavaid uurimisvahendeid (riiklikud ja piirkondlikud uurimisprogrammid, valitsustevahelised teadusasutused ja koostöökavad, teadustöö infrastruktuurid, liikuvuskavad jne). Rakendamisel võib, aga ei pruugi kasutada ELi poolset rahastamist ja vahendeid raamprogrammi kaudu. Tuleks tagada, et SMART-eesmärkidega seoses saavutatud edusamme kontrollitakse ja hinnatakse korrapäraselt ning tulemustest antakse aru poliitilisel tasandil.

Ühist programmitööd oleks võimalik lihtsustada, kui on täidetud mitmed raamtingimused.

- Lepitakse kokku vastastikuse eksperdi hinnangu ühised põhimõtted ja menetlused (nn teaduslikud mängureeglid).
- Töötatakse välja ühine metoodika tuleviku-uuringute ning riiklike või piirkondlike programmide või investeeringute ühiseks hindamiseks teatavas uurimisvaldkonnas.
- Määratletakse ühised põhimõtted teadusuuringute piiriüleseks rahastamiseks riiklike või piirkondlike asutuste poolt (nn majanduslikud mängureeglid).
- Võetakse tõhusaid meetmeid, et tagada intellektuaalomandi õiguste kaitse ning lihtsustada uurimistulemuste levitamist ja optimaalset kasutamist.

4. ÜHISE PROGRAMMITÖÖ KONKREETSETE VALDKONDADE KINDLAKSMÄÄRAMINE

Vastavalt käesolevale teatisele tähendab ühine programmitöö seda, et liikmesriigid töötavad konkreetsete ühiskondlike probleemide lahendamiseks välja ühised tulevikuperspektiivid ja strateegilised uurimiskavad.

Nagu juba märgitud, on tegemist vabatahtliku protsessiga, mis põhineb muutuva koosseisu ja avaliku juurdepääsu põhimõttel. Ulatuslikuma Ljubljana protsessi raames on siiski mõistlik, et ELi institutsioonidel on oma osa ühise programmitöö juhtimises, ent samas tuleb rõhutada liikmesriikide vastutust ja kohustusi. Komisjon võib toimida vahendajana ja on valmis osutama vajalikku abi ühise programmitöö algatustega seotud liikmesriikidele. Samuti hoiab ta nõukogu kursis arengutendentsidega, et viimasel oleks võimalik tagada tõhus järelevalve ja rakendamine. Sedasi tagatakse ka avalik juurdepääs, arvestades et kõik liikmesriigid on teadlikud kavandatavatest või teoksil olevatest algatustest, nii et neil on võimalik igal etapil algatustega liituda.

Seepärast komisjon:

- kutsub nõukogu üles kinnitama 2008. aasta lõpuks ühise programmitöö sisu ja eesmärgid;
- teeb nõukogule ettepaneku paluda ministreid nimetada kõrgetasemelised esindajad, kes 2009. aasta suveks määravad selgete kriteeriumide (vt lahter 3) ja sidusrühmadega peetavate konsultatsioonide alusel kindlaks ühise programmitöö konkreetsete valdkonnad ja põhjendavad neid. Komisjon võib toimida selle rühma sekretariaadina;
- esitab nõukogule 2009. aasta lõpuks vastuvõtmiseks soovitused, mille eesmärk on käivitada ühise programmitöö algatused kõrgetasemeliste esindajate kindlaks määratud konkreetsetes valdkondades. Kõnealused soovitused sisaldavad üksikasjalikumaid ettepanekuid ühise programmitöö algatuste juhtimise ja rakendamise kohta ning neis võetakse arvesse nõukogult ja üksikutes algatustes osalemise kohustusega seotud liikmesriikidelt saadud tagasisidet;
- käivitab koostöö asjast huvitatud organisatsioonide ja asutuste vahel, et parandada ühise programmitöö raamtingimusi;
- kutsub nõukogu üles jälgima ja korrapäraselt kontrollima ühise programmitöö algatustega seoses saavutatud edu ning vajaduse korral tegema otsuseid edasiste sammude kohta, et tagada kõnealuste algatuste tõhus rakendamine.

Lahter 3: Ühise programmitöö konkreetsete valdkondade kindlaksmääramise kriteeriumid

- Valdkond on seotud üleeuroopaliste/ülemaailmsete sotsiaalmajanduslike või keskkonnaprobleemidega;
- probleemi lahendamises on kesksel kohal riiklikult rahastatavad teadusuuringud;
- ühisel programmitööl on selge lisandväärtus kõnealusele valdkonnale, s.t et on vajadus selliste riiklikult rahastatavate teadusuuringute järele, mille sisu ja haare ületavad üksikute liikmesriikide sellekohase suutlikkuse;
- valdkond on piisavalt täpselt määratletud, tänu millele on võimalik seada selged ja realistlikud eesmärgid.

Peale selle peaks valitud valdkonnas tehtav ühine programmitöö:

- aitama kõrvaldada riiklikult rahastatavate teadusuuringute killustatust ja kulukat dubleerimist ning aitama riiklike vahendeid tõhusamalt ja tulemuslikumalt kasutada;
- hõlmama avaliku sektori põhialgatusi kõnealuses valdkonnas ning ühist programmitööd peaksid toetama kõik selles osalevad liikmesriigid.